

38. Psalam 1 – I

Naše iščitavanje ćemo početi „horizontalno“ idući od riječi do riječi, od retka do retka. Nakon toga ćemo ukazati na neke datosti koje se u „vertikalnom“ smislu protežu kroz Psalam poput kontrapunkta. Naposljetku ćemo iznijeti nekoliko zaključnih misli.

“Horizontalna” analiza teksta

1,1:

Psalam počinje proglasom blaženstva: אֲשֶׁר־יִדְּאִי־שׁ, ṗašəre-hāʾiš, *blažen, sretan čovjek* (usp. Ps 119,1)! Za razliku od svečanog, liturgijskog proglasa בָּרֻךְ, barûk, *blagoslovljen* koji doziva sferu božanskoga, izraz koji je ovdje upotrijebljen pripada području svakodnevice i izriče ljudsko stanje sreće – najjednostavnije i najobičnije: *sretan čovjek!* Ovaj početni *blago...* daje stoga intonaciju cijelom Psalmu a i Psalteriju i hrabro obećava: onaj tko ozbiljno bude koračao Psalterijem i slijedio njegove upute doživjet će sreću!

Ukoliko je *put* metafora za ljudsko ponašanje (usp. Ps 25,8-9; Izr 1,15; 2,8-9), vjerojatno se želi reći da pravednik izbjegava sve dimenzije životnog puta opakih, grešnika i podrugljivaca. Slike u 1,1 *ići, stati* i *sjediti* mogu se stoga shvatiti kao progresivna gradacija u smislu stupnjevanja bliskosti jer sjediti u nečijem društvu znak je znatne bliskosti.

Interesantno je primijetiti da su *zli* oslikani kao množina a da ono što imaju, imaju zajedničko – *savjet, put* i *zborove*. Stoga se spram pravednika kao pojedinca predstavljaju kao množina koja ima zajednička stajališta – na neki način u sebi oličuju dominantni model i mentalitet. Psalam, dok opisuje ono što pravednik ne čini, navodi tri pokreta (*ići, stati* i *sjediti*) koji su za čovjeka temeljni u njegovoj fizičkoj strukturiranosti i pomoću kojih se postavlja u određeni odnos prema drugima. Pravednik, dakle, svojom temeljnom strukturom odbija poistovjetiti se sa društvom, sa dominantnim mentalitetom koja ima negativan predznak.

Motiv separacije od opakih na definitivni način izražava potpuno odvajanje pravednika (usp. Ps 139,21; Mudr 2,15-16): kao što je i Izrael trebao biti odijeljen od naroda (Br 23,9), tako i čovjek koji je sretan jer blaženost i blaženi nema ništa zajedničko sa zlom.

1,2:

Nakon što je u 1,1 opisao pravednika u onom što on ne čini, psalmista sada opisuje što čini. Dvostruki opis, negativni i pozitivni, za biblijskog pisca jest način da izrazi kompletnost, posvemašnjost opisa pravednika (usp. Job 1,1.8; 2,3). Interesantno je da prvom oznakom pravednika Ps 1 ne smatra ono što on čini (sudjelovanje u liturgiji, molitva, djela pravednosti, socijalni angažman) nego ono što voli! Ako čovjek ne ide za onim što voli, postavlja se pitanje

autentičnosti njegove životne orijentacije: u kakvom je odnosu prema djelima što ih čini ako ih ne voli, ako u njima ne uživa? Osoba se determinira onim što voli i nad čime kontinuirano reflektira, «what delights us invades us».

Pravednik ima svoju radost – Zakon Gospodnji. Zakon, Tora, (תּוֹרָה, tôrâ) dolazi od glagola הִרְיָה, jarâ koji u konjugaciji hifil znači *upravljati, poučavati*, pa ga prema tome ne treba ga shvaćati samo legalistički jer je zapravo riječ o životodajnom izrazu Gospodnje volje i prema tome prirodan odgovor na nju je radost i užitak.

Bog je za starozavjetnog pobožnika ne samo Bog-Stvoritelj koji je stvaranjem pokazao svoju svemoć, nego i dobročinitelj koji je Izabrani narod podigao u život u trenutku kad mu se nitko nije htio smilovati (usp. Ez 16,4-14), On je čuvar Izraelov (Ps 121,4), njegov Otac (Iz 63,16; 64,7). Gospodnja riječ je istina (usp. Ps 119,86) jer po njoj opstoji svekolika stvarnost (Ps 119,91) i stoga je ona, ukoliko je savjetnik (usp. Ps 119,24), više nego savršena (usp. Ps 119,26), pa onda nije slučajno da raduje srce (usp. Ps 119,111) i da će joj se ono rado prikloniti (Ps 119,112). Očinska dobrohotnost i savršenost razlogom su da Njegova riječ bude ljubljena više no žeženo zlato (Ps 119,127), štoviše, da se za njom žudi (Ps 119,131). Pošto je milosni dar (Ps 119,29), Njegov Zakon dušu krijepi (Ps 19,8) i zato ga se rado uzima dubinom srca (Ps 40,9) i u njemu uvijek iznova nalazi užitak (Ps 1,2); iz tog razloga je dobro da je Zakon neprestano prisutan i da prožimlje čovjekovu svakodnevicu (Pnz 6,6ss).

Riječ koja kaže da pravednik *misli o Zakonu dan i noć* prijevod je glagola הִגָּה, hagâ koji znači da pravednik pobožno poluglasno izgovara riječi Zakona sve dok ne postanu dio njegovog bića; naime recitiranje tihim glasom već poznatih tekstova bio je način meditacije svetog teksta.

Taj glagol ima šarolik spektar značenja, od *razmišljanja, meditiranja o nečemu* (Ps 63,7), *šaputanja* (Job 27,4), *čeznutljivog gukanja* (Iz 59,11) pa sve do *zapomaganja* (Iz 38,14). Ukoliko Riječ Zakona, kako smo vidjeli maloprije, budi u čovjeku radost, ali i čežnju, čitav spektar značenja tog glagola bi ovdje mogao doći u obzir. Onaj tko inače uživa u Zakonu, u teškim životnim trenucima nad njim zapomaže jer od njega traži savjet, a ne od opakih ili od društva podrugljivaca (1,1). Tako Ps 143 (imamo ga u časoslovu u Povečerju utorka) opisuje dramatičnu pritiješnjenost (143,3-4) uslijed koje, u potrazi za izbavljenjem, misao se sama upućuje ka Božjim djelima i *spominje se* dana minulih (143,5b) a unutrašnji stav lijepo izražava slika slijedećeg retka: *ruke svoje za tobom pružam...* (143,6).

Izraz *dan i noć* jest merizam koji, suprotstavljajući 2 aspekta jednog realiteta, istovremeno uključuje sve ono što između njih postoji; to znači da psalmista ovdje izražava posvemašnjost vremenskom smislu (nakon što je u 1,1 izrazio posvemašnjost pravednikovih akcija).

Riječ Božja vodi pravednika dok hodi, čuva kada spava i razgovara kada se probudi (usp. Izr 6,22). Dakle, pravednika daleko od opakih drži Riječ Božja (Ps 17,4); ona je razdjelnica za njegovu životnu orijentaciju: na jednoj su strani

opaki i destrukcija a na drugoj Riječ kojom su stvoreni nebo i zemlja (Post 1) – ona je vrelo života i tko je pravedan odlučuje se za život (1,1); zbog toga je onda i sretan (1,2).

Alonso Shökel primjećuje da Ps 1 ne slijedi model Još 1,8 koji uz meditaciju naglašava i prakticiranje zapovijedi Zakona. Na temelju psalmistove sposobnosti prodirati u srž stvari i jezgrovito ih izraziti, usuđujemo se nagađati da ovdje možda želi reći: dovoljno je meditirati; ako je meditacija zbilja bila meditacija onda ne može ostati bez odraza u životu, u svoje vrijeme će donijeti plod!

1,3:

Vjerojatno zbog čestih i tegobnih sušnih prilika slika plodnog drveta koje raste uz vodeni tok jest slika draga Srednjem Istoku i Egiptu. Pravednik i njegov plodan život više su puta u Starom zavjetu oslikani likom stabla koje je obilno napajano vodom pa je stoga i plodno (Ps 92,13-15; Jer 11,19; Ez 17,5-8). Lišće koje ne vene poznata je slika starozavjetnom piscu, tako Jer 17,7-8 opisuje lišće koje ostaje zelenim kako u vrijeme žege, tako i u sušnoj godini te čini stablo uvijek plodnim (usp. Ez 47,12); to, dakako, nije nikakvo čudo jer biljka uredno plodonosi ako je dobro hranjena i napajana. Slika uvijek zelenog stabla se u ovoj usporedbi odražava dvojako: iznutra oslikava unutrašnji stav osobe koja je dobro ukorijenjena u tlo gdje traži životni sok dok je naizvan takva osoba poput stabla koje redovito rodi obilnim rodnom.

No, pronaći siguran i kvalitetan izvor napajanja jest problem za sebe. Ovo stablo nije slučajno naraslo uz vodu tekućicu – tamo je presađeno: samo onom tko izađe iz ovog svijeta, tko iz njega emigrira jest obećan kvalitet ovakvog stabla. Pravednik se napaja na izvorima plodnosti – na Zakonu: jer Zakon *«je mudrosti pun kao vode Fišona i kao Tigris u dane proljetne...I rekoh: Natopit ću vrt svoj i navodnit ću cvjetnjake svoje; i gle, od jarka mojeg rijeka postade, a od rijeke more mi nastala»* (Sir 24,25.31). Ova simpatična progresivna gradacija, gdje se skromno prokopani jarčić do blaga Zakona najprije prelijeva u rijeku i potom svojim obiljem prerasta u more, ima svojevrsnu usporednicu u smislu preobilja u ovom retku gdje se govori o posvemašnjoj plodnosti. Naime, stablo zasađeno pokraj vode tekućice donosi plodove i to daleko iznad potrebe samoodržanja. Posljednji dio retka *sve što radi dobrim urodi* poslužio je psalmisti da bi upotpunio izraz posvemašnjosti plodnosti: nakon što je istaknuo plodnost u vremenskom (*u svoje vrijeme plod donosi*) on u zadnjem dijelu retka ističe i njegovu plodnost u vrsnom pogledu (*sve što radi dobrim urodi*).

Neka ovdje ne prođe nezapaženom još jedna progresija. Upravo u riječima *sve što radi dobrim urodi* pravednik dobiva konačnu odrednicu svog ponašanja, zadnju kvalifikaciju: ispravno i plodno djelovanje. Njegova aktivnost u 1,1 je bila opisana negativnim terminima izbjegavanja savjeta, puta i društva opakih; u 1,2 se predstavlja njegova radost-Zakon, nad kojim on vrši mentalnu aktivnost – meditaciju; tek nakon što je opisao pravednikovo izbjegavanje zla te njegov odnos sa Zakonom i usporedio važnost tog odnosa sa životvornom

ukorijenjenošću stabla pokraj uvijek svježe vode (1,3ab), psalmista sada progovara o pravednikovoj aktivnosti kao o vidljivoj djelatnosti: on nešto i čini, a sve to što čini uspijeva! Plodna djelatnost, dakle, dolazi tek poslije izbjegavanja zla, na jednoj, i meditacije, na drugoj strani, tj. posljedica je ukorijenjenosti u dobrim tokovima.

Stanje blaženosti najavljeno početnim *blago čovjeku* stoga nije samo nagrada, ono je prije posljedica određenog načina života: kao što dobro natapano drvo lista, tako i osoba koja izbjegava zlo i uživa u Zakonu prirodno uspijeva jer živi u skladu s mudrošću u skladu s planom Stvoritelja i autora života.

1,4:

Opaki su opisani kao sušta suprotnost pravedniku. Oni nisu uspoređeni čak ni sa suhim stablom a kamoli da bi donijeli bilo kakav plod; ništa zelenoga nego samo suho staničje pljeve. Pljeva je u Starom zavjetu inače jedna od slika za nestalnost i beskorisnost (usp. Ps 18,43; 35,5; 83,14; Am 9,9; Hoš 13,3; Iz 17,13) a upotrebljava je i Ivan Krstitelj u svom upozorenju farizejima i pismoznancima (Mt 3,12; Lk 3,17). Opis opakih je kratak i nedvosmislen: sve ono što je rečeno za pravednog čovjeka za njih ne važi. *Opaki nisu takvi*, kaže jednostavno i bez ponavljanja hebrejski tekst. Pravednik kontrolira svoj pravac (1,1), njihov je nekontroliran – kuda ih vjetar nanese; on ima svoj užitek i radost (1,2a), oni je nemaju nego im preostaje šuplji smijeh izrugivanja; on traži savjet od Riječi Božje (1,2b), a oni ga ne trebaju jer imaju svoje vlastite koje nude i drugima (1,1); on je svjež i plodan (1,3b), oni su suha pljeva!

U našem Psalmu *pljevu* tj. *opake* raznosi vjetar (רִיחַ, rûḥ). Činjenica da psalmista ovdje ipak naglašava subjekt (רִיחַ, rûḥ) otvara mogućnost da psalmista smjera i na značenje *duh*, jer se ovaj pojam upotrebljava i u smislu centra unutrašnje psihičke aktivnosti (Ps 34,19; 51,19; Još 2,11; 5,1; Iz 65,14; Ez 21,12). Možda je posrijedi igra riječi kojom je psalmist na još jedan način želio naglasiti razliku pravednika od opakih ljudi: kao što pravednog njegov duh otklanja od puta grešnikâ (1,1b) i ukorjenjuje u Zakon u kojem pronalazi svoju radost (1,2-3), tako opaki nemaju te ukorijenjenosti (1,4a), nego ih njihov nestalan duh nosi posvuda. Razlika između pravednika i zlih bila bi tako utemeljena u unutrašnjoj, osobnoj moralnoj kvaliteti, a u prilog tome govori i posljedična povezanost u koju je postavljen slijedeći redak dok naglašava sankciju: *stoga* (עַל-כֵּן, ʿal-kēn) *se opaki neće održati na sudu* i u ambijentu pravednih (1,5).

Interesantno je da prema Ps 1 između pravednika i opakih ne postoje prijelazni stupnjevi: ili se netko napaja Zakonom i donosi plod, ili je opak i zao! Ovako oštra podjela želi istaći kvalitetu djela pravednika: ona proizlaze iz prožetosti riječju Božjeg Zakona (1,2) i zato je razumljivo da je takav životni put istinski plodan (1,3) i blizak Bogu (1,6), za razliku od onih koji sami određuju svoj put a zapravo se raspršuju bez pravih vrijednosti, usmjerenosti i dohodišta (1,6).

Ići nekim svojim putem i zaobilaziti dobro kojemu vodi riječ Božja znači doprinostiti pomutnji u ovom svijetu i ne dozvoljavati da zasine iskonska volja Stvoritelja i stvorenje dostigne svoje puno ostvarenje.